

Om Raagen (Kornkragen) paa Bornholm.

I dette Tidsskrifts 4de Binds 7de Hefte har Hr. Skovrider Brüel søgt at hævde „Raagens“ Ret til Fredning. — „Der kan vist ingen Tvivl være om“ siger han, „at den maa ansees som en særdeles gavnlig Fugl, og Raagen bør med Iver fredes af enhver Forstmand.“ Senere hedder det: „det forekommer mig rigtignok, at der behøves en langt grundigere Undersøgelse i Henseende til denne Fugls Levemaade, end der hidtil har fundet Sted“ og endvidere „der turde ved denne Sag, som ofte ellers, upaatvivlelig være Udskilligt man seer, men langt Mere man ikke seer.“

Da jeg ikke seer Noget at tage Ordet for denne Sag, der nu betragtes som et Belsærdsanliggende for denne Landsdel, skal jeg tillade mig at fremkomme med nedenstaaende, paa fleraarige omhyggelige Undersøgelser og paa uomstøbelige Kjendsgjerninger begrundede, korte Oplysninger om Raagen i dens Forhold til Landbruget.

Raagen er en Trækfugl, der med en temmelig Grad af Enstarethed indfinder sig her paa Landet, den 24—25de eller 26de Februar, saafremt det i disse Dage er taaget Vejrs, ellers nogle Dage senere. Markerne ere da ofte i længere Tid frozne, stundom dækkede med Sne. Under de Omstændigheder søger den sin Føde paa Møddingpladsene eller ved paa Sneen at oppille det Kløverfrø, der saaret paa Vintersædsmarkerne ikke har fundet Lejlighed til at synke igjennem, som og ved, naar Jorden er bar, at ophaffe og æde de unge Kløverplanter. I samme Grad som den under dette Arbejde hungrer, i samme Maal træder dens Graadighed frem, saa snart Sædlægningen af Havre begynder. Forbausende er den Hurtighed, hvormed den kan affalle og fortære denne Sædart, og den Ihærdighed, med hvilken den kan forfølge Saamanden fra Mark til Mark. Saa meget mere

er den henvist til denne Sædart, hvis Sædlægning paa Grund af Landets geognostiske Forhold trækker langt ud, som den ikke, uden aldeles nødtvungen, søger og æder Byg forinden dets Melstof ved Spiringsprocessen har forandret sig til Druesukker; (Extrementerne vise tydelig hvorledes dens Fordøjelse ikke staaer i Forhold til dens Graadighed; thi de umaltede Bygkorn sees ikke sjældent deri mere eller mindre ufordøjede, undertiden ganske hele). Men desto ivrigere søger den Bygmarkerne, naar den spæde Spire viser den Vej til den søde Kjerne. Fra tidlig Morgen til silbig Aften findes den i uafbrudt Arbejde med at ophafte Kjærnen, henslængende Spiren, hvilken den nu aldeles forsmaaer, i Tusindtal paa den gennemrobede Mark. Urtemarken er samme Behandling underkastet, kun Bitterne forsmaaes. Fra Sædens suldkomne Opkomst til Høst indtræffer nu et Tidspunkt i hvilket man skulde tro sig fri for Plagerierne. Dette er imidlertid langt fra Tilfældet; thi saa snart Kartoflen begynder at vise sin Top, søger Raagen ned og kan da, især nu, da den gyllichste Methode bruges, denne der baade i Henseende til Udbytte og Jordens rationelle Behandling saa meget anbefaler sig, — aldeles ødelægge en hel Mark. Kartoflen lægges jo meget øverlig og i mere end almindelig vel behandlet Jord; det medfører derfor ikke stor Besvær for Raagen at hakke Kartoflerne op, tage det der sidder ved Djnene, smide Resten væk og begynde forfra. Grunden til dette Fraadseri er, tænker jeg, at Instinktet tilsiger den, at den ved Spiringen sig udviklede Diastas bringer Melstoffet, i Djets Nærhed, i en langt mere fordøjelig Tilstand. Virkningen er, at Marken bliver øde. Hvad de egentlige Koesmarker angaaer, da efterstræber den, mig betjendt, kun Guleroden, hvis lange Pælerod den dog i Reglen ikke kan faa op, men hvis Udvikling den ved at afbide Toppen og det øverste af Roden, ganske standser.

Imidlertid begynder Proteinforbindelserne at samle sig i Sædarternes Ar og Sødmen at træde frem i Kornet. I tallose Starer samle Raagerne sig da, i Reglen fra en aaben Side, en Vej, en Græs- eller Bratmark, paa det at de i Tide kunne se, naar noget Usædvanligt nærmer sig; og efter i Forvejen at have udstillet Bagter, hvis Bestilling det ene er at gjøre Anstrig, begynde de Angrebet paa hele Linien ved uafslædig at give et Hop, gribe Aret, trække det ned, fortære nogle Korn og træde Resten under Fødder og saaledes fremdeles. Gjælder Angrebet en Urtemark, er den strategiske Forholdsregel anderledes. Anfaldet steer da paa Markens Midtpunkt paa den Maade, at Sværmen paa engang og med udspilede Binger lader sig falde ned paa Sæden, og arbejder sig herfra ud til Øverkanterne.

Naar Sæden er mejet og enten henligger paa Mo (Staar) eller er sat i Rader eller Stakke, da er Arbejdet ligefrem for den. Noget efter at Vintersæden er lagt og opkommen og Markerne bare, forlader den vel stoppet og fedet Landet.

Denne sammentrængte Fremstilling af Raagens Optræden støtter jeg ikke alene paa egne mangeaarige og saa vidt mulig nøjagtige Jagttagelser, men og paa den herfra, for 2 Aar siden til Rigsdagen sendte Adresse, hvilken, uden at være kolporteret, i meget kort Tid blev understrevet af omtr. 500 større og mindre Ejendomsbesiddere og Brugere, derimellem Skolelærere og Præster; ligeledes støtter jeg mig til den af Styrelsen for Bornholms landøkonomiske Forening paa Forlangende til Ministeriet afgivne Erklæring, saa og til den af sidste Generalforsamling i bemeldte Forening afgivne enstemmige Udtalelse, og endelig til det af Landets Deputerede i Landsthinget Yttrede. Det fremgaaer deraf i Korthed sagt, men formentlig tilstrækkelig betegnende, at Raagen, ved den i Lov af 30te Jan. 1861 befalede Fredning nu er bleven en „Landesplage“ for Bornholm.

I Anledning af Landthingsmanden (o: Sonnes) Angreb paa Regjeringens Udkast og Holden paa Raagerne, replicerede Ministeren, at han navnlig holdt paa Raagen som Oldenborrelarvejæger, og at en enkelt Landsdel maatte finde sig i Ulemper og Tab ved Forholdsregler, der havde det Heles Vel for Øje. Formentlig kan denne Udtalelse ingen Anvendelse finde for denne Provins; thi Oldenborren og dens Larve findes ikke her, og de Raager, der sødes og opdrættes her, søger aldrig andetsteds hen, i alt Fald ikke saalænge der her er Fugls Føde for dem.

Forøvrigt skal jeg bemærke, at Raagen om Foraaret, naar Sæd ikke findes paa Markerne, og den har smaa Unger, trolig følger Pløjemanden og opfamer og fortærer mange Regnorme, hvilke den da har Arbejde nok med, med Næb og Kløer at faa parterede i saa smaa Stykker, den vil have dem, forinden den bevarer dem i Posen under Næbet, men dels formindskes denne dens Virksomhed derved, at man nu, her som andetsteds, pløjer om Efteraaret og svenfser om Foraaret, og dels derved at den strax forlader dette Arbejde, saa snart Sædlægningen af Havre begynder. Naar den er sulten og ikke kan faa andet, æder Raagen Insekter, Orme og Larver, den forsmaaer ikke det fineste Frø, ung Kløver osv., og gaanske vist seer man den om Sommeren hyppig beffjæstiget med at vende og undersøge den paa Græsmarkerne faldne Feste- og Rogjødning og at tage de derværende Biller, men at dette kun stæer til et Slags Lidsfordriv, naar den forøvrigt er mæt, slutter jeg deraf, at om

end Pløjemanden i Sommer og Høst pløjer aldrig saa mange og store Regnorme op, bliver Raagen dog ved sine Sædemarker og bekymrer sig kun lidt om de fede Orme, og saa snart Vintersædsmarkerne ere blevne grønne og de andre Marker bare, forlader den Landet, uagtet Sneglene da i Hobetal søge hen til den grønne Vintersæd, og Regnormene, hvis Parringstid da er begyndt, i Tusindtal om Matten søge op paa Græs- og Kløvermarkerne, og tidlig om Morgenen som i Bedøvelse henligge paa vis ovenpaa. Som en Egenhed ved denne Fugl skal jeg paa-pege, at ligesom Røtter og Mus ofte uden at være sultne gnave og fordærve, saaledes har Raagen en ejendommelig Lyst til at hakke og rode i Jorden og bide i unge Bærter; ligeledes sætter den saa stor Pris paa Selstak, at hvor Ti er, kommer strax Hundrede ja Tusinder til. Har den sat sig fast i en Mark, er den meget vanskelig at fordrive derfra. Dette er Grunden til den Besynderlighed, at en Mark næsten kan være ødelagt, medens Nabomarken kan være uden synderlig Skade.

Jeg har saaledes søgt at paavise Raagens Optraeden i Landøkonomien og at bevise, at denne kornædende Fugl gjør meget mere Skade end Gavn. Nærmere at betegne Skadens Udstrækning er ligesaa vanskelig, som nu, lige overfor de mange Udtalelser fra de Stadelidte og Erkjendelsen deraf af Myndighederne, unødvendig; kun være det mig tilladt at henlede Opmærksomheden paa, at denne Opfattelse om Raagens Stadelighed for Agerbruget saa langt fra at være ny tvertimod er meget gammel; thi allerede henved 40 Aar tilbage i Tiden, udsatte Myndighederne her en Præmie af 6 β for hvert Par Raagekløver der leveredes, og tiltrods for den Efterstræbelse, denne, for den Tid og denne Provins, meget høje Præmie medførte, der bestod i at Ungerne lidt før de ellers vilde flyve bort, bleve nedkastede, sporedes der dog ingen stor Formindskelse af Raagen, og om nogen Forøgelse af Insekter og Larver vidste Ingen noget at sige.

Skjønt jeg nu saa langt fra i de af Hr. Skovrider Brül anførte Kjendsgjerninger, „Raagen har ifjor i Rønne Kommuneskov ødelagt 2 Tdr. stor enaarig Kultur af *p. austriaca* og en 12 Tdr. β . Eftersaaning af *p. sylvestris* og *p. austriaca*“, kan se noget Bevis for Raagens Rytte for Skovbruget, men snarere for dens Stadelighed, og skjønt det er almindelig bekendt, at Kommunen Rønne omtrent 20 Aar tilbage Aar efter Aar besaaede bemeldte Udmærket, uden dog at kunne faa Skov paa Vej, forinden den bestemte sig til ved passende og gennemgribende Midler at forjage de paa Naboejendommen „Stampen“ værende Raagekolonier, hvorimod de cirka 200 Tdr. β . Skov derefter

tog en hurtig og glædelig Fremgang, saa nærer jeg dog ikke Tvivl om, at Hr. B., naar han nu tager denne Fugls Fredning i Forsvar, har andre og gylligere Beviser for dens Nytte i Baghaand; men Tvivl nærer jeg ogsaa om, at det desuagtet vil lykkes Hr. B. at godtgjøre, at denne dens Nytte, blot tilnærmelsesvis staaer i Forhold til de umaadelige Tab og den Tidsspilde, som Bagthold, Opsættelse af Fuglestræmseler, Ræt og Snarer paa og om Markerne bringer Landbrugeren, eller at det skulde lykkes ham fremdeles at saa denne Fugl fredet her paa Den.

Soldatergaarden i Februar 1871.

Hasselriis.

Da det vistnok falder vanskeligt i alle Tilfælde nøjagtig at afveje saavel Raagens som mange andre Dyr og Fugls Nytte og Skade for Landbruget, skulle vi af foranstaaende Meddelelse tage Anledning til at fremsøre et ældre Vidnesbyrd, der synes at gaa i noget forstjellig Retning, nemlig Skovgaardens Optegnelser i hans Beskrivelse over Bornholm, 1ste Del (Kbhvn. 1804), S. 58—61, saa meget mere som Raagerne i de sidste Aar ogsaa have indfundet sig i flere Egne her paa Øerne og formere sig i stor Mængde, saa de ogsaa allerede her ere til stort Besvær ved mange Gaarde.

„Raage. Da der af denne Slags Fugle, der megen er ukjendt i Danmark, habes en saa overvættets stor Mængde her-tillands, saa troer jeg ikke, det vil foranledige Misnøje hos Nogen, at jeg er noget vidtløstlig i Talen om dem. Raagen er en Træfugl; den søger ikke Nadsler, men lever af Orme, Oldenborrer og andre Insekter, hvorfor den ogsaa om Vaaren trolig furevis følger den pløjende Landmand; ogsaa leve de af Kornet paa Marken, hvilket de, naar det er kommet til nogen Fuldkommenhed i Værten, falde paa stimevis og gjøre samme stor Skade. De komme almindelig her til Landet fra Pommern aarlig sidst i Februar, hvorfor ogsaa Matthias's eller Nadses Dag, den 24de Februar, kaldes almindelig paa Bornholm, saavel af enfoldige Folk, som ogsaa af alle andre, Raaga-Massa-jin eller Raaga-Massa-Da. Erfarenhed lærer, at de ved at følge denne Naturdrift, at komme hvert Aar til samme bestemte Tid, meget ofte komme for tidlig, da de, naar Vinteren holder længe ved, sees, skundom hobevis, at forsmægte af Hunger og Frost. Naar Raagerne ere ankomne, holde de sig mest paa Møddingerne ved Strandkanten, og sjøndt de vel mellemsunder sees flyve noget op i Landet for at søge Føde, saa findes de aldrig at overnatte

i Træer oppe i Skovene førend ved den Tid, da Bløjningen begynder, hvilket skeer gemeenlig ved Slutten af Marts, somme Aar tidligere, andre Aar sildigere, altsammen efter Aarstiderne. Da, naar Vaaren er begyndt og Varmen kommen noget i Luften, hvad enten det saa er før eller efter 25de Marts, da forsøje de sig samtlige fra Stranden op i Skovene, hvor de enten bygge ny Rede, altid i Toppen af de højeste Træer (hvorfor ogsaa meget høje Afte kaldes Raage-Afsta, ligesom høje Lunde ofte hedde Raage-Lunde), eller og de forbedre de fjorgamle Reder, for deri at lægge Unger ud, og fra den Tid opholde de sig den hele Sommer til Ende i eller ved Skovene, indtil nogle Uger før den Tid, de ville trække bort, hvilket plejer at ske i Førstningen af Oktober, da de, med deres nu fuldvorne Unger, stimevis i Tusindtal forsamle sig paa noget højlændte Sletter, og under bestandigt Skrig øve sig, som Trækfugle plejer, i at flyve, hvilke Øvelser daglig fortsættes indtil Vortflugten. — Da de henimod Høsten, i store Stimer, falde paa Sædagrene, og ikke alene aføde Sæden paa store Stykker af Ageren, men endog nedtræde det Overblevne, saa er fordem, vel ikke saa ganske urettelig, holdt for, at de vare høist skadelige, landødende Fugle, og derfor blev anordnet, at hver Bonde skulde aarlig blandt de vanlige Skatter levere paa Amtstuen den besynderlige Skat af et vist Antal Raage-Hoveder in natura; og da nu Raagerne, som meget forhadte, bleve af Landboerne meget heftig efterfattede, naaedes rigtignok det, der sigtedes og tragtedes efter, nemlig at Raagerne bleve færre Aar for Aar; men nu troede Adskillige sig at mærke, at denne deres Udryddelse eller Forsværrelse medførte mere Skade end Gavn; thi de mente, at Orme og Insekter, Raagernes sædvanlige og bedste Foraarsføde, toge nu saaledes Overhaand, at de i Jorden fortærede Roden af Sæden, og derved gjorde langt mere Skade end al den uhyre Mængde Raager havde nogensinde gjort, hvorfor ogsaa Raage-Skatten ophørte, skjøndt den ikke blev aldeles ophævet, men blev saaledes forandret, at istedetfor Raagehovederne tilforn ydedes in natura, betales de nu med Penge, nemlig med een Stilling for hvert Hoved.“

Red.